

Nyíri mese

{ 40 } Emlékszel a babonás vidéki estékre, amikor tengerihántoláskor a hidegedő holdvilág alatt arról beszélgettek az emberek körülötted, hogyan tért vissza az öreg Csengeri a nyíregyházi Morgótemetőből egy szál fehér ruhában, hogy osztályos örökösei között rendet teremtsen – és a mesemondó ilyenkor az októberi ködbe mutatott, amely megvonta a maga áthatolhatatlan ködfalait a temetők, mezők, tanyaházak körül? Emlékszel a mesemondóra, aki mindig csak egyetlen alakról monda meséket a nyírségi udvarházakban, mégpedig mindig ama betyáros külsejű, cifraszűrös, félszemű Vay grófról, akit a háta mögött Sobri Jóskának (helyesebben: Zsubrinak) neveztek, de a különcködő gróf azt sem bánta, ha szemébe mondják vala betyárnevét, mert jókedvében maga is eldicsekedett azzal, hogy fiatalkorában ő maga volt a bakonyi Zsubri Jóska, amíg meg nem unta a bandavezérséget és hazajött a Nyírbe földesúrnak?

Emlékszel az öreg Mezőssy Lászlóra, akinek hegyaljai szőlőjében termett borát adogatják vala azoknak a nagy betegeknek a Nyírségben, amely másvilágra megjelölteken már az orvostudo-

mány se tud segíteni, pedig Jósa András megyei főorvos szerint kár minden magyarért, aki mezítláb hal meg. A Mezőssy-féle aszútól kapott kedvet maga a hetvenesztendős szőlősgazda, hogy újra megházasodjék – és mások is követték példáját az öregek közül, akik a Mezőssy-borokat méltányolták. Emlékszel a *nyíri pajkosok* legendájára, amely szerint a XIX. század második felében, amaz időben, amelyet a Bach-huszárok korának mond a reminiscencia: minden nyírségi úrfinak úri kötelessége volt darab ideig a nemzeti betyárságot szolgálni, mégpedig olyanféleképpen, hogy elment bujdosni, elment összeesküdni, kalandokba keveredett, szabadcsapatba lépett a „német ellen”, hogy ha majd visszatér megint a szabadság ideje, mindenki talpon legyen? Emlékszel a nyírségi udvarházakra, ahol Gencsy Berti agarai ásítózva várták az őszi reggelt, amikor majd megversenyeztetik őket a nyíregyházi határban? Emlékszel a hétszilvafás kúriákra, ahol száz esztendő óta folyó családi pörök írásai heverték a töredezett lábú székeken, elárvult asztalokon, almáriomokban, szekrényekben – és sajnos, nem is volt már egyéb a háztája sem, mint bélyeges papiros, míg a hétszilvafák együtt sóhajtottak az őszi széllel... Akkor volt az igazi baj, amikor a szilvafák már sóhajtani is elfelejtettek.

{ 41 }

Valamikor a Bakony, a Balaton, az Alföld, a Felvidék szolgáltatta azokat a szép mesemondásokat, amelyeken a magyarok lelke elmerengett. Manapság, amikor körülnézünk, elszomorodva látjuk, hogy megfogyatkoztak meseforrásaink, északról, keletről már a Tisza folyamon se kelhetnek át passzus nélkül a mesemondások – a magyar fantázia elkóborog az országhatárt jelentő Nyírségben, ha mesemondáshoz van kedve a hosszúra nyúló őszi estéken. A magyar mese- és mondavilág határainak összezsugorodását évről évre úgy érezzük, mint a betegségekől elszerencsétlenedett ember, aki mind kevesebb lépteket tud tenni a háza tája körül, – végül már csak az ágy vagy a karosszék marad meg számára. He-

gyi meséink megöregedtek, mert újak nem eresztettek mellettük szakállt. Csend a Királyhágó felől... Maradjunk itt a gránicon, a Nyírbén, ha már elkövetkezik idejük a hosszú estéknek.

Már maga az is a mesemondások világába tartozik: hogyan lett száz esztendő alatt az ország egyik legnagyobb városává Nyíregyháza.

{ 42 } Valóban száz esztendő előtt termett ki Nyíregyháza a nyírségi homokból, akár mint csóválja a fejét a mai olvasó. Azon a helyen, ahol manapság az ötvenezret meghaladó lakosságú „határszéli” Nyíregyháza áll: száz esztendő előtt még nem volt egyéb, mint néhány jobbágytanya, vadvíz, erdő, meg „nyír” – az a bús, reménytelennek látszó nyírségi pusztaság, ahol őszidőben megáll a világ a sarak, vizek, pocsolják, országutak hiánya miatt. A nádasokban futóbetyár meg farkas lappangott. Emberlakta hely legfeljebb a csárda, ahol a megyei csendbiztos faggatózik útonálló felől. A debreceni, miskolci vásárosok keresztet vetve húzódtak keresztül szekereikkel e vadregényes tájon, nagyon szerettek minél hamarabb túl lenni az Ökőri-tavon. Amíg egy grófnak eszébe jutott, hogy magyar farmereket, telepéseket vonz e bús vidékre, Békés megyei tót-magyarokkal, úgynevezett tírjákokkal népesítvén be az embertelen tájat. És a tírjákok már száz esztendő előtt „megváltották” magukat, kiművelt földjeiket, tanyáikat, jószágukat és szabadságukat Károlyi gróftól, mégpedig örökpenzen.

Honnan vették a „farmerek” a temérdek pénzt, amelyre a megváltáshoz szükségük volt? Csoda, a nyírségi csodák között is a legnagyobb csoda a tírják szorgalom, a tírják munka, a tírják vagyon, amelynek az a természete, hogy nem tud fogyatkozni, hanem mindig csak növekedni. Mint valami új honfoglalók jöttek ide a Békés megyeiek, hogy a faekéikkel, munkabírásukkal, bibliai serénységükkel megvessék alapját annak a városnak, amelyben manapság már nem is ritka a háromemeletes palota.